

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 1.

V Ljubljani, 15. januarija 1893.

Letnik VI.

Lonec za tulipe.

Sedaj je čas siliti cvetlične čebule k rasti in cvetju. Vsak prijatelj cvetic se potruji posaditi svoje čebule v praktiške a ob enem lepe posode. V ta namen posebno priporočamo za tulipe in krokuse lonec, kakeršnega kaže podoba 1. V tem loncu lahko silimo precej ob enem 12 čebul. Čebule se tako vložijo v lonec, da je poganjek ven obrnen, k orenina pa noter. Ves prostor med čebulami se napolni z zmesjo od dobre povrtnje zemlje in razrezanega gozdnega mahu. Lonec, ki je posajen s krokusom, postavi na okno v kaki bolj hladni sobi. Kakor hitro cveto krokusi, postavi na sredo cvetoče tulipe ali hijacinte. Administracija „Illustr. Flora“ na Dunaji, Hernalis, Bergsteiggasse, prodaja take lonce po 1 gl. 60 kr. Nemška knjižica o vzgoji rastlin iz čebul po sobah se pridene brezplačno vsakemu loncu.

Podoba 1.

Učitelji pa sadjarstvo.

Tolikrat in toliko se je uže pisalo o sadjarstvu, da res ni moči povedati kaj novega. Zato v nastopnih vrsticah nikakor ne nameravamo razpravljati sadjarstva na dolgo in široko, marveč omeniti hočemo le, kako se ž njim okoristimo in kako naj se budi ljubezen do njega.

Nauk o sadjarstvu nas uči, kako vzgajajmo sadno drevje, kako je pomnožujmo in požlahtnujmo, kako zasajajmo sadovnjake in drevorede, kako obirajmo sadje, kako je hranimo itd. Sadjarstvo je ena najvažnejših panog kmetijskih.

Ni treba šele priporočati sadjarju, naj najprej dobro premisli, kam bo sadił drevje, na kakšna tla, v kakšno lego, ali pa, naj previdno odbere sadne vrste, ker je odvisno od krajevnih razmer, ali bodo uspevale ali ne.

Sadnemu drevju najprikladnejša zemlja je v obče težka, če le moči laporasta, globoka in enakomerna zemlja, na kakeršni dobro uspevata pšenica in detlja. Kamenita so tla lahko, mokra ali šotna pa ne smejo biti. Mokra tla se sicer lahko osuše, če se odpelje voda, na šotnih tleh pa sadno drevje ne uspeva; vsaka vrsta tu peša, rodi slabo in se sčasoma posuši.

Glavna pogoja uspešnemu sadjarstvu sta tudi prostor in svetloba. Jablane in hruške je treba saditi po 8 m narazen, drešnje in slive po 6 m, kostanj in orehe pa po 10 m.

Podoba 2.

Pri presajanju moramo paziti osobito na to, da ne denemo drevesa globoče v zemljo, kakor je bilo prej.

Posebno važno je tudi obrezovanje. Drevje obrezujemo zlasti zato, da mu vzgojimo lepo krono, potem pa zato, da mu pomnožimo rodni les in ga enakomerno razdelimo, da rodi debelejše in okusnejše sadje. Če kako drevo preveč rodi in opeša, pokrepča se najlaže, če se primerno obreže. Vender pa naj se obrezovanja loti le veččak. Kdor ne ve, kako mora obrezovati in zakaj ravno tako, naredil bode drevju več škode nego koristi.

Vsi veččaki pripoznavajo, da se sadjarstvo po nekaterih krajih naše domovine jako lepo razvija, vender pa je še marsikak kraj, kjer bi se še mnogo lahko storilo. Sadjarstvo zahteva primeroma malo truda in stroškov, pa je vender le bogat vir blagostanju. Sadja zahteva mladina, ž njim se poživlja starček, pa tudi prodamo ga lahko, tako da ni misliti, da bi ga kedaj pridelali preveč. Nasprotno, čim več bode sadnega drevja, tem boljše bode gospodarstvo. Znano je, kako vpliva drevje na vreme in izboljšuje zrak, kako lepša kraje in daje

zavetja koristnim pticam. Ob cestah, po pašnikih, mejah, goličavah in bregovih stalo bi lahko na milijone sadnega drevja. Leto za letom posekajo mnogo drevja, ko zidajo poslopja, delajo železnice in ceste, ali ga poplavijo povodnji, uniči mrz in starost. Sadje, kar ga pridelujemo doma, nam nikakor ne zadostuje; saj nas vender Američani zalagajo s suhim sadjem in nam odneso marsikak milijon.

Kar se sadja ne použije surovega, kuhanega ali suhega, pripravi se lahko za ceno in zdravo pijačo. Ali ni to izborno sredstvo, da preženemo ž njim ško-

dljivo žganje? — Ali kako naj vcepimo ljudem ljubezen do sadjarstva? Če se ga poprime posameznik, večji del opeša, ker ne najde nikjer pomoči. Kjer pa ni složnega delovanja, tam tudi ni pravega uspeha. Če človek opominja, pravi kmetovalec navadno: „Saj sam nič ne premorem. Še to, kar zraste, potrgajo mi tatje nezrelo.“

Pač je mladina zelo razuzdana. Ali med vzroke moramo šteti tudi to, da je sadja premalo in da je predrago, mladini se pa le dela skomina po njem. Kako pa je bilo včasih! Kdo bi bil mogel kar tako meni nič tebi nič iti mimo rdečih jabolk, ki so se tako vabljivo smijala s sosedovega vrta, in kedo bi ne bil pognal kamena v zrelo hruško? Če bi bilo zadosti sadnega drevja, ne bilo bi ga treba iskati otrokom po tujih vrtih.

Ti nepriliki najlaže odpomorejo ljudski učitelji. Znano nam je, da zahtevajo od učitelja vse; vender pa ga prosimo tudi mi, naj deluje tudi tukaj v ljudsko blaginjo. Saj ima ravno učitelj — posebno če ima šolski vrt — najlepšo priliko, da vzgaja otroka kakor mlado drevesce, vcepi mu veselje do sadjarstva, poštenost in spoštovanje tujega imetja, kakor požlahtni divjak s cepičem.

Na delo torej, častiti učitelji, pridobite si otročjo ljubezen, in uspeh Vam je gotov!

Belo cesarsko ivanovo grozdjiče.

Naša podoba 2. kaže ivanovo grozdjiče, katero so vzgojili na Francoskem in od koder se je tudi v naše kraje razširilo. Ker je ta vrsta lepa in dobra, zato se je povsod zelo priljubila. Grozdi so dolgi in gostih jagod, jagode pa velike, prozorne, rumenkasto bele, in njih okus je sladak in mil. Belo cesarsko ivanovo grozdjiče je odločno ena prvih vrst, ki ugaja toliko sveža, kolikor tudi vkuhana in za vino podelana. Rasti je bujne, rodi pa kar izvenredno. Želimo, da se ta nova vrsta zelo razširi. Grmov te vrste, s francoskim imenom „imperiale blanche“ ati z nemškim „Weisse kaiserliche Johannisbeere“, je dobiti v vsaki boljši in večji drevesnici.

Mravlja na sadnem drevju.

Dosedaj smo mislili, da je mravlja sadnemu drevju neškodljiva, če ne celo koristna. Znani poznavalec malih rastlinskih škodljivcev, H. Müller v Thurgau-u, je pa prišel do nasprotnega prepričanja. Vredno se nam zdi, da tudi v našem listu objavimo njegove preiskave. Müller piše v strokovnem listu „Der Fruchtgarten“ sledeče: Vsakemu skrbnemu opazovalcu pomladanskega življenja na vrtu se je uže gotovo čudno zdelo gosto pohajanje sadnega drevja po mravljah. Nihče pa ni slutil kaj kvarnega. Premišljevali so celo, kako bi zaredili na drevju mravlje, koje bi potem drugi škodljivi mrčes zatirale. Če tudi iz te misli ni nikoli nič bilo, a imeli so mravlje vender za neškodljive in domnevali, da iščejo sladkega izmečka listnih uši. *) Celo obširne knjige ničesar ne vedo o škodljivosti mravelj.

Uže zadnje leto (l. 1890.) sem imel priliko videti po nasadih v našem zavodu kvaro, ki so jo provzročile mravlje, in sicer so bili poškodovani mladi hruševi popi, kateri so komaj ven pribodli, po vršičkih. Kakor hitro je pop dosegel gotovo velikost, je bil varen daljše poškodbe. O tem nisem nič poročal,

*) Laški in tudi francoski sadjarji po nekaterih krajih donasajo mravljišča pod sadno drevje, češ, da so mravlje sadnemu drevju koristne. Tega menda H. Müller ni vedel.

ker sem imel ta slučaj za izjemo. Preteklo pomlad so se pa poškodbe prav zelo množile, in imeli smo priliko opazovati mravlje, ko so objedale pope na jablanih, hruškah, kutinah in marelicah, in sicer najbolj takrat, ko je bilo popje še prav nežno, t. j. kadar so zeleni vrhi listkov ravno pogledali iz popov. Na ta način je navadna rjava mala mravlja naredila na pritičnem drevju primerno prav veliko in občutno škodo.

Vrtnarske raznoterosti.

Varstvo zimske salate. Odejo čez zimsko salato kaj radi naredo pregosto, zato pa pod njo gnije in plesni. Izvrstna odeja je od drobno razsekanega grmovja, pomešanega z listjem. Taka odeja varuje mraza, a ravno tako tudi gnilobe.

Koli pri drevju. Kadar sadiš visokodebelno drevje, nikdar ne zabi kola ob vrhu ogladiti, vsaj robe mu poreži. Ti robovi so uže tako preostri, kadar pa kol zabijaš v zemljo, pokažejo se še bolj. Ako torej kola ne ogладиš, utegne s svojimi ostrimi robovi kaj močeno škodovati lubadi, kadar se ob njo drgne, kar se zelo lahko pripeti, zlasti ob vetru.

Snaženje oken po cvetličnjakih in gorkih gredah je včasih zelo težavno, če ne kar naravnost nemogoče z navadnimi sredstvi. Z jedkim milom jih umivati je največkrat prav dobro, a prigodi se, da tudi ž njim ne dosežemo pravega uspeha. V takem slučaju je vzeti en del solne kisline in štiri dele vode. Ta zmes pobere vsó nesnago. Potem jih je dobro s čisto vodo poplakniti. Solna kislina se dobi prav ceno, ker ni treba kemijsko čiste. Pri delu s solno kislino je paziti na obleko, ker jo kislina sežge.

Lepotične rastline, katere vsadiš v nove lonce, nikdar rade ne uspevajo prvi čas. Žgana glina sesa iz prsti vodo, in prst se krči ter naredi praznino med posodo in sabo. Voda, s katero prilivaš, izteče hitro po tej praznini iz posode. Da odpraviš to nepriliko, namakaj nove lonce, predno vanje sadiš, nekaj časa v vodi.

Ali naj sadimo malo ali mnogo sadnih vrst? Ako ima gospodar v hlevu 5 ali 6 raznih govejih plemen, na njivi pa 5 do 10 vrst ječmena ali drugega žita, in sicer ne zato, ker ga to veseli, ampak ker hoče pridelke svoje dobro prodati, potem se mu bode vsak trezno misleč gospodar smijal. Ako pa ima v sadovnjaku 10, 20 ali celo 50 sadnih vrst, ne zdi se pa nikomur čudno. Kedaj se bodo vender naši sadjarji vzpametovali in izpoznali, da ni hujšega zla v sadjarstvu, nego če sadimo premnogih sadnih vrst. Nobeden sadni trgovec ne kupuje 10 ali več sadnih vrst skupaj pomešanih, vedno pa je lahko prodati največjo množino sadja od ene same pa dobre vrste.

Ob obrezovanju drevja, kadar je presajamo. O tem piše vrtnarski strokovni list „Flora“ to le: V Avstriji je še vedno vrtnarjev in drugih sadjarjev, kateri obrežejo drevo, predno je presade, neusmiljeno, in sicer ob kroni in koreninah. Na francoskem uže dolgo časa ne ravnavo več tako, in nedavno so se izrekli v nekem francoskem sadjarskem društvu, da je tako obrezovanje „barbarstvo in neumnost“. Ako pomislimo, da drevo potrebuje leta in leta, predno se opomore od teh ran, potem niso ti izrazi prehudi. Izkušnja je tudi učila, da tako obrezovanje prav nič ni potrebno. Če moraš krono obrezati iz tega ali drugega vzroka, obreži jo drugo ali pa šele tretje leto. To vse velja seveda le o mladem drevju.